

Walory przyrodnicze i kulturowe Gminy Zawidz

Prezentacja zrealizowana w ramach projektu *Mazowiecki program stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych – najlepsza inwestycja w człowieka w roku szkolnym 2022/2023*

Położenie

Gminy Zawidz

Położenie Gminy Zawidz wg regionalizacji fizycznogeograficznej Polski

Megaregiony - Pozaalpejska Europa Środkowa
Prowincja - Niż Środkowoeuropejski
Podprowincja- Niziny Środkowopolskie
Makroregion - Nizina Północnomazowiecka
Mezoregion - Wysoczyzna Płońska, Równina Raciąska

Położenie administracyjne

Trójstopniowy podział administracyjny (terytorialny) Polski został wprowadzony z dniem 1 stycznia 1999 roku. Zgodnie z nim terytorium Polski podzielone zostało na województwa, następnie na powiaty (w tym gminy mające status miast na prawach powiatu) oraz gminy. Podział ten zastąpił obowiązujący od 1975 roku dwustopniowy podział administracyjny na województwa i gminy.

W latach 1975 – 1999 gmina Zawidz była częścią województwa płockiego, natomiast od 1999 roku gmina Zawidz położona jest w województwie mazowieckim, powiat sierpecki.

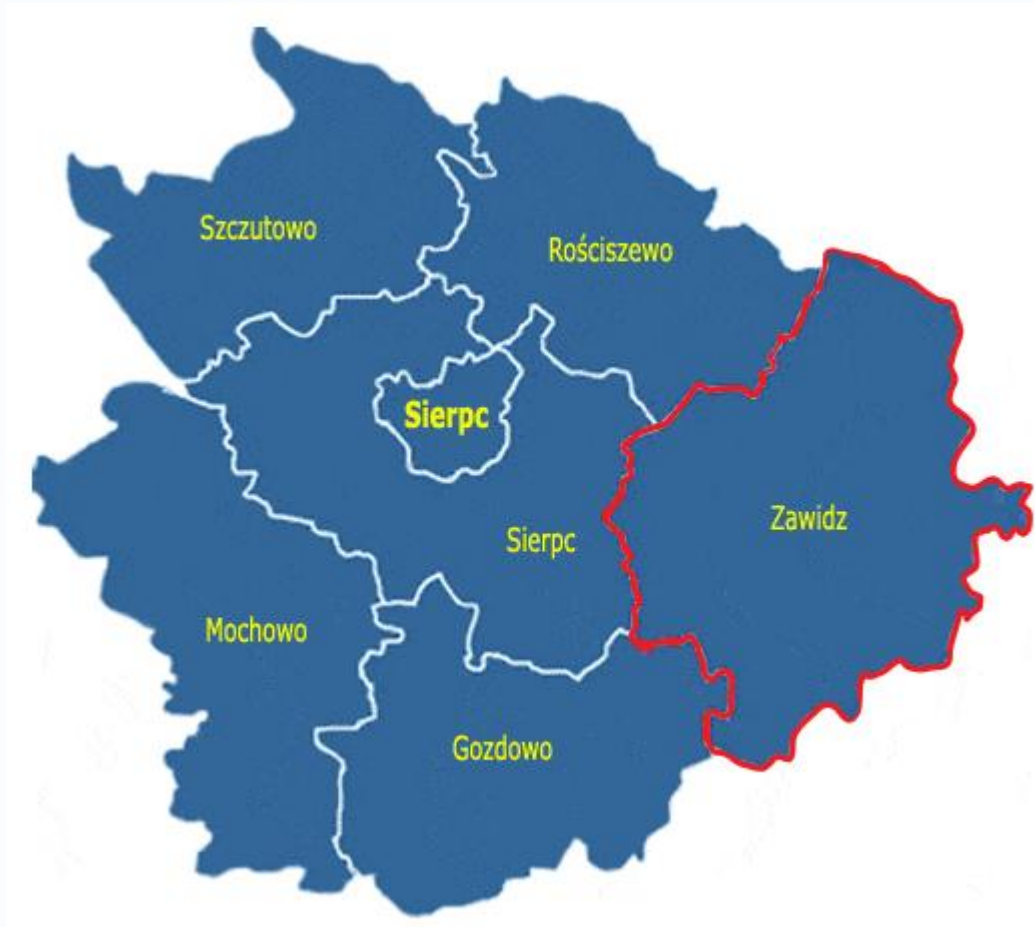

**Mapa przedstawiająca podział administracyjny województwa mazowieckiego
Gmina Zawidz została zaznaczona na czerwono**

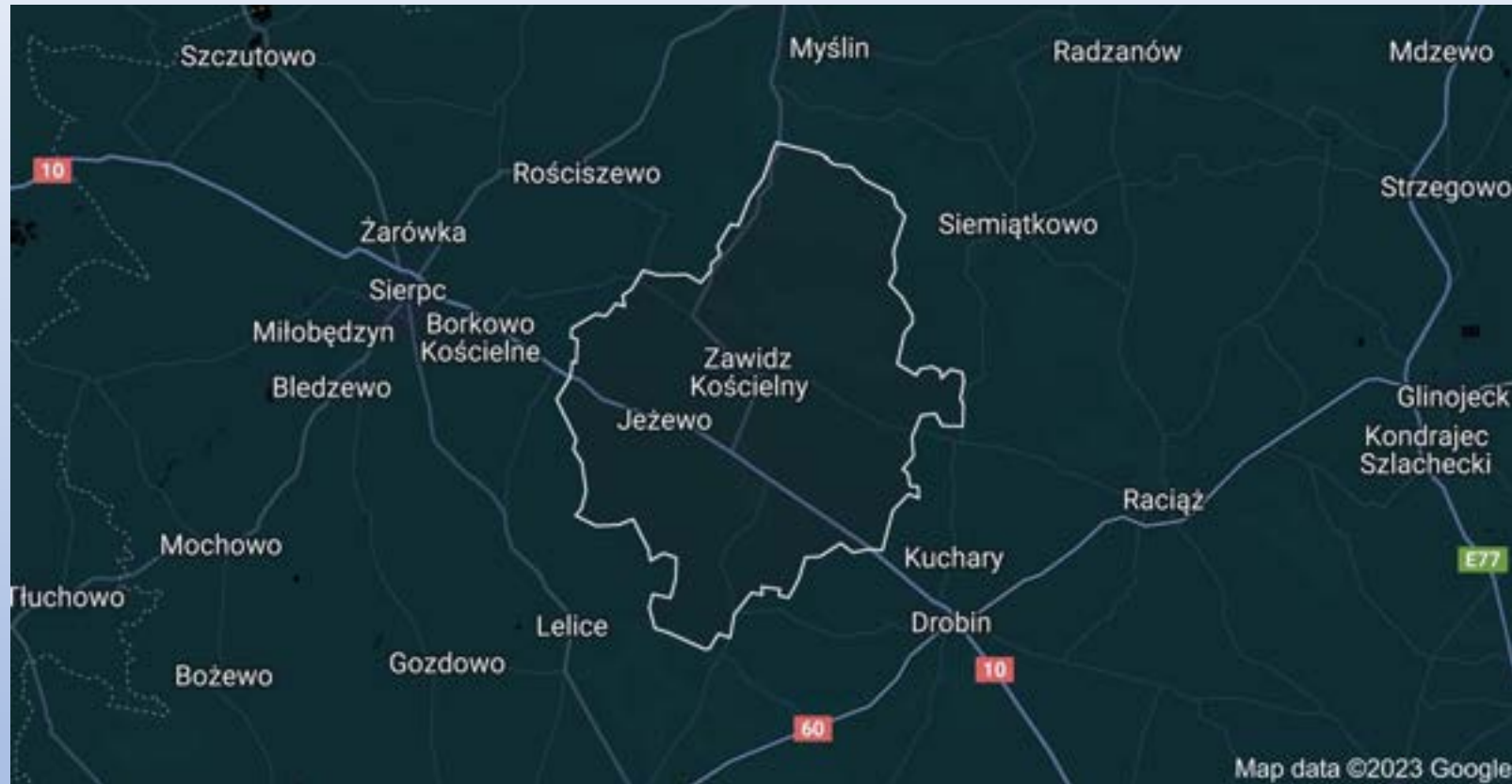
Mapa powiatu sierpeckiego

Gmina Zawidz została zaznaczona na czerwono

Procentowy udział powierzchni Gminy Zawidz stanowi 21,8% powierzchni powiatu sierpeckiego.

**Gminy sąsiadujące z Gminą Zawidz to:
Biezuń, Rościszewo, Siemiątkowo, Raciąż, Drobin, Bielsk, Gozdowo, Sierpc .**

Gmina Zawidz – widok z satelity

Źródło:<https://www.google.com/search?q=gmina+zawidz+mapa&oq=gmina+zawidz+&aqs=chrome.2.69i59j69i57j35i39l2j46i175i199i512j0i512l5.173389984j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Zawidz_\(gmina\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Zawidz_(gmina))

Gmina Zawidz zajmuje powierzchnię 186,1 km² i położona jest w północno – zachodniej części województwa mazowieckiego.

Źródło:https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Zawidz_%28gmina%29_location_map.png

Siedzibą gminy Zawidz jest miejscowość Zawidz Kościelny.

Współrzędne geograficzne
Zawidza Kościelnego:

Szerokość: 52°49'38"N

Długość: 19°52'25"E

Wysokość nad poziomem morza: 120m

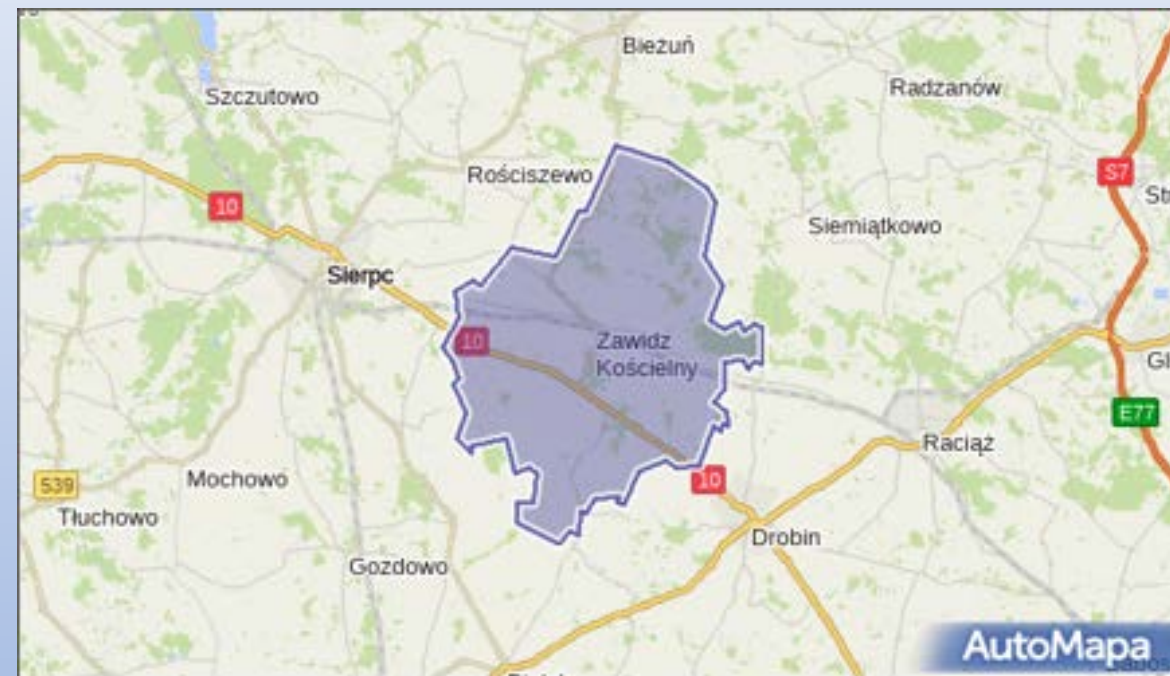

Na terenie gminy położone są następujące miejscowości:

Budy Milewskie, Budy Piaseczne, Chabowo – Świniary, Gołocin, Grąbiec, Grabowo, Gutowo – Górki, Gutowo – Stradzyno, Jaworowo – Jastrzębie, Jaworowo – Kłódź, Jaworowo – Kolonia, Jaworowo – Lipa, Jeżewo, Kęsice, Kosemin, Kosmaczewo, Krajewice Duże, Krajewice Małe, Majki Duże, Majki Małe, Makomazy, Mańkowo, Milewko, Milewo, Młotkowo – Wieś, Nowe Kowalewo, Nowe Zgagowo, Orłowo, Osiek, Osiek Piaseczny, Osiek – Włostybory, Ostrowy, Petrykozy, Rekowo, Skoczkowo, Słupia, Stare - Chabowo, Stropkowo, Szumanie, Szumanie – Pustoły, Wola Grąbiecka, Żabowo, Zalesie, Zawidz Kościelny, Zawidz Mały, Zgagowo – Wieś, Żytowo

Drogi przebiegające przez Gminę Zawidz

Gmina ma dobre położenie komunikacyjne – około 120 km od Warszawy, 100 km od Torunia i 40 km od Płocka. Leży w pobliżu drogi krajowej nr 10 relacji Płońsk – Toruń – Bydgoszcz – Szczecin. Korzystne połączenie komunikacyjne Gminy z innymi miejscowościami zapewnione jest także dzięki drodze wojewódzkiej nr 561 relacji Szumanie – Zawidz Kościelny – Biezuń oraz drogom powiatowym i gminnym. Przez teren gminy przebiega również trasa kolejowa Nasielsk – Sierpc – Toruń.

Źródło:

https://zawidz.bip.org.pl/pliki/zawidz/strategia_gminy_zawidz_2016-2025.pdf; <https://mapa.targeo.pl/zawidz,688092/gmina>

Czym jest turystyka ?

Turystyka to wyjazd poza miejsce stałego zamieszkania, podjęty w celu wypoczynkowym, poznawczym lub innym, trwający nie dłużej niż rok bez przerwy. Turystyka może też przybrać formę czynnego wypoczynku. Głównym celem turystyki nie może być praca zarobkowa.

Podział turystyki ze względu na:

A) Zasięg przestrzenny:

- krajowa,
- międzynarodowa;

B) Cel podróży:

- wypoczynkowa (urlopową),
- poznawcza (krajoznawcza),
- biznesowa (handlowa),
- kongresowa (konferencyjna),
- zdrowotna (lecznicza),
- sportowa,
- pielgrzymkowa (religijna),
- kulturoznawcza,
- kwalifikowana (wyspecjalizowana),
- rodzinna (towarzyska);

C) Okres wyjazdu:

- Weekendowa,
- Świąteczna,
- Wakacyjna (letnia lub zimowa);

D) Środki transportu:

- Piesza,
- Rowerowa,
- Samochodowa,
- Autokarowa,
- Wodna (kajakowa, jachtowa, promowa lub pasażerska),
- lotnicza

Walory turystyczne

Czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną miejsc (regionów):

- A) Elementy przyrodnicze: rzeźba terenu, klimat, sieć wodna, świat roślin i zwierząt, obszary chronione (np. parki narodowe, rezerваты), obiekty przyrody nieożywionej (np. kaniony, ostańce skalne, jaskinie) i ożywionej (np. stare drzewo);
- B) Elementy pozaprzyrodnicze, wytworzone przez człowieka, dotyczące kultury i sztuki:
- materialne: zabytki architektury, obiekty kultu religijnego, muzea, starożytne ruiny itp.;
  - niematerialne: specyficzna muzyka, obrzędy, zwyczaje itp.;
- C) Elementy infrastruktury turystycznej:
- obiekty noclegowe i gastronomiczne;
  - sieć komunikacyjna umożliwiająca dojazd do miejsca i poruszanie się po danym obszarze;
  - infrastruktura powiązana z turystyką i rekreacją: wyciągi narciarskie, wieże widokowe, wypożyczalnie sprzętu sportowego, różnorodne biura obsługi ruchu turystycznego itp.;
  - poziom świadczonych usług: wykwalifikowana kadra obsługująca ruch turystyczny.

Źródło: J. Stasiak, Z. Zaniewicz, Geografia, Wyd. Opreon, 2006 r.

Walory przyrodnicze

Gminy Zawidz

Gmina Zawidz wyróżnia się ciekawą florą i fauną. Położona z dala od wielkiego przemysłu stanowi teren ekologiczny. Płaska równina, która obejmuje niemal całe jej terytorium urozmaicona jest piękną, głęboką doliną rzeki Sierpienicy z licznymi meandrami oraz biegnącą pośród lasów i łąk rzeką Raciążnicą.

Najwyższe wzniesienie leży w miejscowości Jaworowo – 131 m.n.p.m.

Gmina posiada liczne tereny łowieckie, czemu sprzyjają łąki i lasy, zasobne w ptactwo wodne i zwierzyńę łowną.

Strukturę geologiczną gminy Zawidz stanowią w przeważającej części równinne powierzchnie sandrowe. Według Centralnej Bazy Danych Geologicznych na terenie Gminy Zawidz dominują gliny zwałowe, żwiry, piaski i głązy oraz piaski, żwiry i mułki rzeczne. Do podstawowych bogactw należą surowce ilaste w rejonie wsi Jaworowo.

Gmina pozbawiona jest minerałów przemysłowych. Do ograniczonej eksploatacji mogą nadawać się jedynie złoża torfu i piasku.

Rzeki na terenie gminy Zawidz

Przez gminę przepływają dwie rzeki: Raciążnica – na północy i Sierpienica – na południu.

Teren gminy położony jest na obszarze zlewni tych dwóch dużych rzek będących dopływami Wisły, płynących poza obszarem gminy: Skrwy i Wkry. Dział wodny jest niezbyt wyraźnie zarysowany w terenie, stanowi go ciąg niewysokich wzniesień moreny dennej oraz wzniesienia wydymowe.

Sierpienica jest dopływem Skrwy. Jej całkowita długość 52, 4 km, z czego na teren gminy Zawidz przypada blisko 20 km. Ciekami źródłowymi są Sierpienica Prawa i Lewa, przy czym za ciek główny przyjęto uznawać Sierpienicę Lewą. Rzeka Raciążnica, dopływ Wkry płynie w kierunku wschodnim.

Na całym terenie gminy nie ma jezior.

Rzeki przepływające przez Gminę Zawidz

Rzeka Racjaźnica
Zdjęcie: R. Makowski

Gleby na terenie Gminy Zawidz

Na terenie Gminy Zawidz występują gleby słabszych klas (wskaźnik bonitacji wynosi 0,89 - 0,80), które wykazują stosunkowo duże zakwaszenie.

Występują zaliczane do gleb autogenicznych:

- gleby bielcowe i pseudobielcowe
- gleby brunatne wyługowane i brunatne kwaśne
- czarne ziemie (różne podtypy)

Znaczną powierzchnię w gminie Zawidz stanowią gleby hydrogeniczne, czyli powstałe pod wpływem wody stojącej należą do nich:

- gleby mułowo-torfowe i torfowo-mułowe
- gleby murszowo-mineralne i murszowate
- gleby torfowe i murszowo-torfowe

Lesistość Gminy Zawidz

Lasy stanowią ok. 9,54% powierzchni gminy. Jest to wskaźnik stosunkowo niski (powiat sierpecki 13%, kraj 28,4% powierzchni). Lasy o największej powierzchni zlokalizowane na terenie gminy znajdują się we wschodniej części w okolicach miejscowości Koziebrody o łącznej powierzchni ponad 2000 ha. Lasy administrowane są przez Nadleśnictwo w Płocku oraz Leśnictwo Osiek Włostybory i Petrykozy.

Klimat

Klimat w gminie Zawidz jest klimatem kontynentalnym. Średnia roczna suma opadów wynosi ok 500 – 560 mm. Są to wartości należące do najniższych w Polsce. Przeważają słabe wiatry (ok. 2 m/s) z kierunku zachodniego i południowo-zachodniego.

Okres wegetacyjny na terenie Gminy Zawidz wynosi średnio ok. 210 dni, (średnia dla Polski to 200 dni).

Średnia roczna temperatura wynosi tutaj 7,6°C.

Cech mikroklimatycznych tutaj nie dostrzeżono.

Na terenie Gminy Zawidz wyznaczony został Obszar Chronionego Krajobrazu „Równina Raciąska”, którego powierzchnia wynosi 7264 ha. Jest to część Nadwkrzańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu położonego jest na terenie Wysoczyzny Ciechanowskiej, Doliny rzeki Wkry oraz Niziny Mazowieckiej.

Obszar Chronionego Krajobrazu, obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

***Walory kulturowe -
zabytki na terenie Gminy Zawidz***

Obiekty wpisane do rejestru zabytków

LP. i nr na rysunku	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru zabytków	Data wpisu
1	Jeżewo Poświętne	Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja, 1 poł. XVI w., 1740 wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 metrów	159/731/62W	07.05.1962
2	Majki	Zespół dworski, 2 poł. XIX/XX w. – dwór, - park wraz ze strefą ochrony konserwatorskiej - 100 m od granic parku	562	28.08.1987
3	Skoczkowo	Park dworski krajobrazowy, 2 poł. XIX w. wraz ze strefą ochrony krajobrazowej 100 m od granic parku	571	01.09.1987
4	Słupia	Kościół parafialny p.w. św. Jakuba, murowany, wzniesiony w 1876 – 1884, styl neogotycki wraz ze strefą ochrony konserwatorskiej w odległości 150 m od muru cmentarnego	239	29.01.1979
5	Zawidz Kościelny	Kościół parafialny p.w. św. Marcina, drewniany, z 1742, Dzwonnica, drewniana, z 2 poł. XIX w. Cmentarz przykościelny	152/601/62W	04.04.1962
6	Zgagowo	Park dworski, z poł XIX w., przekształcony na pocz. XX w. wraz ze strefą ochrony konserwatorskiej – 100 m od granic parku	570	02.09.1987
7	Gutowo Stradzyno	Zespół dworsko-parkowy z 1 połowy XIX w.	243/1515/75W	22.05.1975
8	Szumanie	Stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 45-55/7) - osada z okresów przedrzymskiego i wpływów rzymskich oraz wczesnego średniowiecza (oznaczone na rysunku nr 242)	434/1060W	20.06.1974

Źródło: Dane WKZ Delegatura Płock, https://zawidz.bip.org.pl/pliki/zawidz/zawidz_kierunki_tekst.pdf

Wykaz obiektów i obszarów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków

LP. i nr na rysunku	Miejscowość	Obiekt
1a	Gutowo Górki	Wiatrak, ob. Młyn elektryczny, drewniany z końca XIX w.
2a	Jeżewo Poświętne	Cmentarz parafialny
3a	Kosemin	Wiatrak, typ koźlak, ob. Młyn elektryczny, drewniany z 2 połowy XIX w.
4a	Słupia	Kaplica przedpogrzebowa na terenie cmentarza
5a	Słupia	Ogrodzenie cmentarza przykościelnego
6a	Słupia	Cmentarz parafialny, przełom XIX/XXw.
7a	Zawidz Kościelny	Cmentarz parafialny
8a	Zawidz Kościelny	Cmentarz epidemiologiczny
9a	Zawidz Kościelny	Układ ruralistyczny miejscowości Zawidz Kościelny

Skoczkowo - park dworski z 2 poł. XIX w.

Dwór wzniesiony prawdopodobnie pod koniec XIX w. lub na pocz. XX w. Budynek parterowy, przykryty dachem dwuspadowym; w części środkowej piętrowy ryzalit ujęty lizenami i zwieńczony trójkątnym szczytem. Z lewej strony parterowa przybudówka.

Skoczkowo - park dworski z 2 poł. XIX w.

W końcu XVIII wieku Skoczkowo należało do Wolińskich, w 1909 roku do Aleksandra Majewskiego, a w końcu lat dwudziestych – Baumana i Goldsteina. Majątek liczył wówczas 332 hektary. Ostatnimi właścicielami byli Rogalewiczowie. Henryk Rogalewicz, syn Jana Rogalewicza właściciela Skoczkowa, uczestnik kampanii wrześniowej, został zamordowany przez Niemców w Auschwitz 10 marca 1942 roku. Jego brat Kazimierz Rogalewicz (ur. 1905), uczestnik kampanii wrześniowej, został również zamordowany przez Niemców w Auschwitz 31 grudnia 1942 roku. Jan Rogalewicz (ur. ok. 1874), ojciec Henryka i Kazimierza Rogalewiczów, zmarł na atak serca 24 stycznia 1941 po otrzymaniu wiadomości <https://dipp.info.pl/baza-dipp/mazowieckie/powiat-sierpecki/gmina-zawidz/dwor-skoczkowo>, że jego dwaj synowie zostali uwięzieni w Auschwitz.

Przez wiele lat w budynku mieściła się szkoła podstawowa. Obecnie budynek jest własnością prywatną i niszczeje.

Skoczkowo - park dworski z 2 poł. XIX w.

Źródło: <https://forum.tradytor.pl/viewtopic.php?t=4412>

Skoczkowo - park dworski z 2 poł. XIX w.

W parku dworskim w Skoczkwie rosną ponad 200 letnie drzewa.

Zespół parkowo – pałacowy w Koseminie (II poł. XIX w.)

Dwór zbudowany w końcu XIX wieku nie dotrwał do dziś. Do dworu prowadzi aleja starych drzew. W okresie PRL należał do PGR. Obecnie własność prywatna.

Zespół parkowo – pałacowy w Majkach Małych (II poł. XIX w.)

Klasycyzujący dwór wzniesiony na początku XX wieku dla Edwarda Zakrzewskiego, parterowy, nakryty dachem dwuspadowym, z ryzalitem na osi zwieńczonym trójkątnym frontonem. Elewacje ryzalitu artykułowane pilastrami, pomiędzy którymi półkoliście zamknięte okienka oraz otwór drzwiowy osadzone w silnie boniowanej ścianie. Delikatniejsze boniowanie pokrywa całą frontową elewację dworu.

Zespół parkowo – pałacowy w Majkach Małych (II poł. XIX w.)

Nieuporządkowane pozostałości parku.

W jego skład wchodzi dwór i park. W 1906 r. na terenie parku krajobrazowo – kwaterowego zbudowano dwór. Dworek jest całkowicie murowany. Park i dworek pochodzą z połowy XIX wieku. Obiekt znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie byłego Państwowego Gospodarstwa Rolnego w Majkach Małych. Park dworski krajobrazowy ma powierzchnię 8,8 ha i jego drzewostan zachowany jest w różnym stanie.

Źródło:

https://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/3486/Majki_Male/,
[zal 1 zawidz uwarunkowania tekst do uchwalenia.pdf](#)

Park dworski w Zgagowie – spichlerz murowany (II poł. XIX w.)

Zespół dworski (parki i dwór) w miejscowości Zgagowo. Zespół ten pochodzi z XIX wieku. Pierwotnie w jego skład wchodziły: dworek drewniany, murowany czworak, murowany spichlerz, drewniana stodoła i park. Obecnie zachowały się pozostałości parku w stylu krajobrazowym, który miał kiedyś powierzchnię 6,80 ha. Istniejące do niedawna ruiny dworku piętrowego na podmurówce z kamienia polnego uległy całkowitemu zniszczeniu. Sam park został przekomponowany w początkach XX wieku. Stan drzewostanu jest bardzo zły, pozostała niewielka ilość drzew. W parku znajdują się dwa stawy i murowany spichlerz.

Źródło: [zal 1 zawidz uwarunkowania tekst do uchwalenia.pdf](#)

<https://www.forum.tradytor.pl/viewtopic.php?t=4980>

Park dworski w Zgagowie (II poł. XIX w.)

Zespół dworsko – parkowy w miejscowości Gutowo Stradzyno

Całe założenie zachowało się w szczątkowej postaci, są to pozostałości po parku podworskim, pochodzącymi z I połowy XIX wieku. Park w latach swojej świetności miał powierzchnię ok. 3 ha i był zaprojektowany w stylu krajobrazowym. Dwór, który rozebrano w 1975 r. był w stylu klasycznym, murowany, parterowy z facjatką, na planie prostokąta, od frontu z portykiem czterokolumnowym, kryty dachówką. Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem 243/1515/75W w zdrowotnym dniu 22.05. 1975 r. Obecnie drzewostan w parku jest w bardzo złym stanie.

***Obiekty sakralne
zlokalizowane
na terenie Gminy Zawidz***

Do najcenniejszych zabytków na terenie Gminy Zawidz należą świątynie parafialne. Na terenie Gminy Zawidz istnieje pięć parafii rzymskokatolickich. Trzy główne, mające swoje granice w obrębie gminy – Zawidz, Jeżewo, Słupia oraz parafia Drobin i Koziebrody, do których przynależą pojedyncze miejscowości gminy. Parafie gminy Zawidz wchodzą w skład jednej z najstarszych diecezji w Polsce – diecezji płockiej i stanowią część dwóch dekanatów - sierpeckiego (Zawidz, Jeżewo) oraz bielskiego (Słupia).

Kościół parafialny w Jeżewie (I poł. XVI w.)

Kościół parafialny powstał tu zapewne już w XIII w. W 1410 r. w Jeżewie zatrzymał się król Władysław Jagiełło, zdążając z wojskami pod Grunwald. Murowaną świątynię pod koniec XV w. wzniesli prawdopodobnie Dominik i Jan Jeżewscy, kanonicy płoccy, zapewne także kolejni tutejsi proboszczowie. W 1598 r. murowany, konsekrowany kościół pw. św. Bartłomieja miał drewniany sufit, w ołtarzu głównym mieściła się rzeźba Matki Bożej w otoczeniu innych świętych, a ołtarze boczne poświęcone były: św. Andrzejowi i św. Mikołajowi, zapewne współpatronom świątyni. Na środku kościoła stał ołtarz do składania ofiar przez wiernych. Ok. 1740 r. nastąpiła przebudowa obiektu na trójnawowy, remontowany następnie w 1791 r. kosztem gen. Jeżewskiego. Kościół jest orientowany, murowany z cegły, tynkowany, na planie wydłużonego ośmioboku. W 1817 r. w świątyni były cztery ołtarze: w głównym znajdował się obraz Wniebowzięcia NMP (obecnie obraz NMP Częstochowskiej). Ołtarz boczny Matki Bożej Różańcowej, ufundowano zapewne wraz z bractwem, erygowanym 1763 r., które powstało na podstawie zapisu Antoniego Bagieńskiego, wicepisarza grodzkiego płockiego. Do dziś zachowały się ołtarze: św. Bartłomieja i św. Antoniego. Na przełomie XVIII i XIX w. w parafii Jeżewo czynnie działali płoccy dominikanie, pełnili nawet funkcję jej komendarzy. W 1975 r. ufundowano dwunastogłosowe organy z pracowni Czesława Kruszewskiego z Warszawy. Zachowały się: późnobarokowa chrzcielnica i granitowa kropielnica (XVIII w.). Liczne prace remontowe i modernizujące jeżewską świątynię miały miejsce po II wojnie światowej staraniem ks. Ignacego Prądyńskiego.

Źródło: <https://www.diecezjaplocka.pl/kontakt/parafie/jezewo-sw-bartlomiej-a-apostola>

Ołtarz główny w kościele w Jeżewie

Organy w kościele w Jeżewie

Kościół parafialny w Słupi (II poł. XIX w.)

Kościół drewniany z murowaną kaplicą wzmiankowany jest w 1598 r. Następny wybudowano w 1747 r. kosztem biskupa płockiego Antoniego Sebastiana Dembowskiego, późniejszego biskupa kujawskiego, do którego Słupia należała aż do 1763 r. Pod koniec XVIII w. świątynia znajdowała się już w złym stanie. Obecnie istniejącą, murowaną wniesiono ok. 1876 r. Konsekrował ją w 1884 r. bp Henryk Kossowski. Odnowienie kościoła przeprowadzono w 1988 r. Świątynia jest orientowana, neogotycka, murowana z cegły i otynkowana. Ołtarz główny barokowy z ok. 1700 r., na tle uszaków św. Piotr i Paweł, wyżej św. Barbara i św. Wawrzyniec, a w polu głównym Matka Boska Niepokalanie Poczęta. Ołtarze boczne z ok. 1880 r. z obrazami: św. Jakuba Starszego Franciszka Tarczyńskiego z 1876 r. i św. Jakuba Młodszeo, zapewne tego samego autora. Barokowe, dziewięciogłosowe organy zostały wybudowane w 1688 r. przez Mateusza Brandtnera z Torunia. Przez pewien czas służyły w kościele ojców reformatów w Płocku, zaś w kościele w Słupi znajdują się od ok. 1876 r. W 2009 r. zostały gruntownie odrestaurowane. Do zabytków sztuki sakralnej należą m.in.: chrzcielnica późnobarokowa z drugiej połowy XVIII w. oraz monstrancja rokokowa z drugiej połowy XVIII w.

Źródło: <https://www.diecezjaplocka.pl/kontakt/parafie/slupia-sw-jakuba-apostola>

Kościół parafialny w Zawidzu (II poł. XIX w.)

Przy ulicy Mazowieckiej w Zawidzu Kościelnym (adres ul. Zacisze 2 09-226 Zawidz Kościelny) stoi drewniany kościół. Stoi on skosem do głównej drogi, ponieważ jest to kościół orientowany, czyli prezbiterium z ołtarzem głównym jest zwrócone ku wschodowi.

Parafia w Zawidzu powstała około 1391. Pierwszy kościół św. Marcina pobudowano w 1 połowie XVI wieku. Kolejny, również drewniany, wzniesiony w 1605 roku. Obecna świątynia powstała zapewne w 1877 roku, choć według niektórych źródeł jest to gruntownie przebudowana świątynia z 1742 roku. Ufundowana została przez cześnika płockiego J. Żórawski, a wzniósł ją ks. Kowalewski.

Źródło: <https://proszewycieczki.wordpress.com/2020/05/21/zawidz-koscielny-zrujnowany-drewniany-kosciol-sw-marcina/>, <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/31807,zawidz-koscielny-kosciol-drewniany-pw--sw--marcina.html>
<http://www.kosciolydrewniane.pl/pages/drewniane/zawidzk.html>

Świątynia orientowana, konstrukcji zrębowej, z zewnątrz oszalowana poziomymi deskami. Zbudowana została na planie wydłużonego prostokąta z niewyodrębnionym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Do prezbiterium od południa dobudowano zakrystię, do nawy dwie kaplice: od południa św. Marcina oraz od północy św. Anny. Nad korpusem i prezbiterium znajduje się wspólny dach dwuspadowy, nad kaplicami daszki dwuspadowe, a nad zakrystią i kruchtą – pulpitowe. Wszystkie są kryte blachą. Na kalenicy mieści się kwadratowa wieżyczka na sygnaturkę kryta blachą z hełmem w formie dzwonka, zwieńczonym żelaznym krzyżem.

Wnętrze jest trójnawowe, rozdzielone trzema parami słupów, przykryte stropem płaskim. Chór muzyczny wsparty jest na dwóch słupach. Wyposażenie wnętrza: ołtarz główny współczesny, dwa ołtarze boczne barokowe z pierwszej połowy XVII w., Chrzcielnica barokowa z XVII w. W oknach witraże z lat 50 XX wieku.

Źródło: <https://proszewycieczki.wordpress.com/2020/05/21/zawidz-koscielny-zrujnowany-drewniany-kosciol-sw-marcina/>, <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/31807,zawidz-koscielny-kosciol-drewniany-pw--sw--marcina.html>
<http://www.kosciolydrewniane.pl/pages/drewniane/zawidzk.html>

Kościół drewniany remontowany był w 1947 r, obecnie niszczeje.
(fot. Brygida Kicińska – 2016)

W latach 1982-1987 staraniem ks. Włodzimierza Załęskiego z udziałem, troską i pomocą parafian został zbudowany nowy, murowany kościół według projektu prof. Jana Laube. Kamień węgielny pochodził z bazyliki św. Piotra na Watykanie, a pobłogosławiony został przez św. Jana Pawła II 18 czerwca 1980 r. w czasie audiencji generalnej. Konsekracji tej świątyni dokonał 28 czerwca 1987 r., w czasie II Kongresu Eucharystycznego, biskup płocki Zygmunt Kamiński, pod wezwaniem św. Apostołów Piotra i Pawła. Dekretem biskupa płockiego Piotra Libery z dn. 20 kwietnia 2009 r. stary, drewniany kościół został wyłączony z kultu z przeznaczeniem do użytku świeckiego. Wszystkie zabytki z drewnianego kościoła zostały przeniesione do nowego murowanego, spośród których na uwagę zasługują: chrzcielnica i krucyfiks z XVIII w., gotycka monstrancja z I połowy XVII w. oraz relikwiarz św. Antoniego z II połowy XVIII w.

Źródło: <https://www.diecezjaplocka.pl/kontakt/parafie/zawidz-sw-marcina>

Dzwonnica przy kościele parafialnym w Zawidzu (II poł. XIX w.)

Przy kościele stoi bardzo ciekawa, prostokątna dzwonnica. Jest ona dwukondygnacyjna, murowano - drewniana. Dolna jej część jest niższa i wymurowana z kamienia; górna część jest drewniana, konstrukcji słupowej wzmocnionej ryglami i zastrzałami. Z zewnątrz jest oszalowana z olistwowaniem. Dzwonnica została zbudowana na rzucie prostokąta o wymiarach 4,40 m na 3,60 m. W każdej ze ścian górnej kondygnacji wycięto po jednym kwadratowym otworze dzwonowym. Dach został pokryty blachą, jest kopulasty, zwieńczony żelaznym krzyżem. Ze względu na swoją nie typową cebulastą kopułę stanowi wyjątkowy zabytek dla drewnianego dziedzictwa Mazowsza, dając naukowcom kilka teorii co do jej powstania, na który zapewne rzutował okres powstania.

Dzwonnica została wzniesiona prawdopodobnie w 1842 roku.

Źródło: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/31807,zawidz-koscielny-kosciol-drewniany-pw--sw--marcina.html>,
https://pl.wikimedia.org/wiki/Plik:Zawidz_Ko%C5%9Bcielny,_dzwonnica_przy_ko%C5%9Bciele_par._p.w._%C5%9Bw._Marcina_02;_Kot.JPG,
<http://zawidz1.home.pl/zawidz3/index.php/historia/zabytki>

Sztuka ludowa Gminy Zawidz

RZEŹBIARSTWO

Istotnym aspektem życia mieszkańców Gminy Zawidz jest dziedzictwo kulturowe. Czynnikiem przyciągającym potencjalnych turystów jest fakt, że Gmina Zawidz kojarzona jest głównie z tradycją rzeźbiarstwa. Udokumentowane w relacjach świadków korzenie rzeźby ludowej w Zawidzu sięgają jeszcze okresu przedwojnia. Zawidzki Ośrodek Rzeźby Ludowej powstał jako pierwszy w kraju - nazywany "zagłębieniem rzeźby ludowej", "ewenementem kulturowym".

Źródło: <https://www.zawidz.pl/>, https://zawidz.bip.org.pl/pliki/zawidz/strategia_gminy_zawidz_2016-2025.pdf, <http://zawidz1.home.pl/zawidz3/index.php/kultura/zawidzka-rzezba-ludowa>, <http://gminazawidz.blogspot.com/2013/09/zawidz-rzezba-stoi.html>

Rozwój ośrodka rzeźbiarskiego w Zawidzu możemy podzielić na cztery okresy:

I. Odkrycie (1956-1962) – po badaniach Mariana Przedpeńskiego jak i placówek etnograficznych z Płocka i Warszawy do momentu otwarcia w Sierpcu muzeum/kawiarni w Powiatowym Domu Kultury. (Zdjęcie nr. 1 -Powiatowy Dom Kultury w Sierpcu)

II. Rozwój (1962-1972) - od momentu promocji w lokalnych czasopismach i napływających zamówień z Cepelii do utworzenia Muzeum Regionalnego w Sierpcu.(Zdjęcie nr. 2 - Sierpecki ratusz - siedziba Muzeum Regionalnego w Sierpcu)

III. Zmierzch (1972-1989) od momentu śmierci W. Krajewskiego do końca pleneru rzeźbiarskiego „Zawidz 88”. (Zdjęcie nr. 3)

IV. Odtworzenie (od 2014) – za sprawą lokalnych popularyzatorów zawidzkiej rzeźby ludowej (głównie Andrzeja Kanigowskiego i Grzegorza Marciniaka) i przychylności władz samorządowych gminy Zawidz, głównie Dariusza Franczaka - wójta gminy Zawidz zaczęły się coroczne plenery rzeźbiarskie.

Rzeźby z Zawidza stanowią podstawowe zbiory nie tylko Muzeum w Sierpcu, dzięki którym powstało lecz również w Płocku, Ciechanowie, a także Państwowego Muzeum Etnograficzne w Warszawie, Łodzi, Krakowie, Toruniu. Zawidzka rzeźba była także promowana przez Poczta Polską podczas emisji znaczków Polska Rzeźba Ludowa w 1969 roku (praca W. Krajewskiego). Rzeźbione meble H. Wierzchowskiego do dnia dzisiejszego znajdują się w Muzeum F. Chopina w Żelazowej Strategia Rozwoju Gminy Zawidz na lata 2016-2025 25 Woli, a K. Marcinkowskiego m.in. w Centrum Zdrowia Dziecka. Rzeźby z Zawidza były wystawiane choćby w Japonii, Meksyku, USA (New York, Santa Fe) oraz w krajach europejskich.

Źródło: https://zawidz.bip.org.pl/pliki/zawidz/strategia_gminy_zawidz_2016-2025.pdf,
<http://zawidz1.home.pl/zawidz3/index.php/kultura/zawidzka-rzezba-ludowa>
<http://gminazawidz.blogspot.com/2013/09/zawidz-rzezba-stoi.html>

Chrystus Frasobliwy - najstarsza rzeźba z Zawidza
(XIX w.) zasób: Muzeum Diecezjalne w Płocku

Wincenty Krajewski, Chrystus na Krzyżu,
zasób: Muzeum Etnograficzne im.
Muzeum Etnograficzne im. Marii
Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu

Wizytówką rzeźbiarstwa w mojej miejscowości – Zawidz Kościelny - są przepiękne rzeźby stanowiące stacje drogi krzyżowej wokół nowego kościoła z końca XX wieku. W ceglanych kapliczkach znajdują się ludowe rzeźby wykonane przez miejscowych twórców. Przedstawiają one kolejne stacje Męki Pańskiej.

Oprócz rzeźb stacji Drogi Krzyżowej w mojej miejscowości znajdują się także drewniane rzeźby, które są efektem plenerów rzeźbiarskich organizowanych w ostatnich latach.

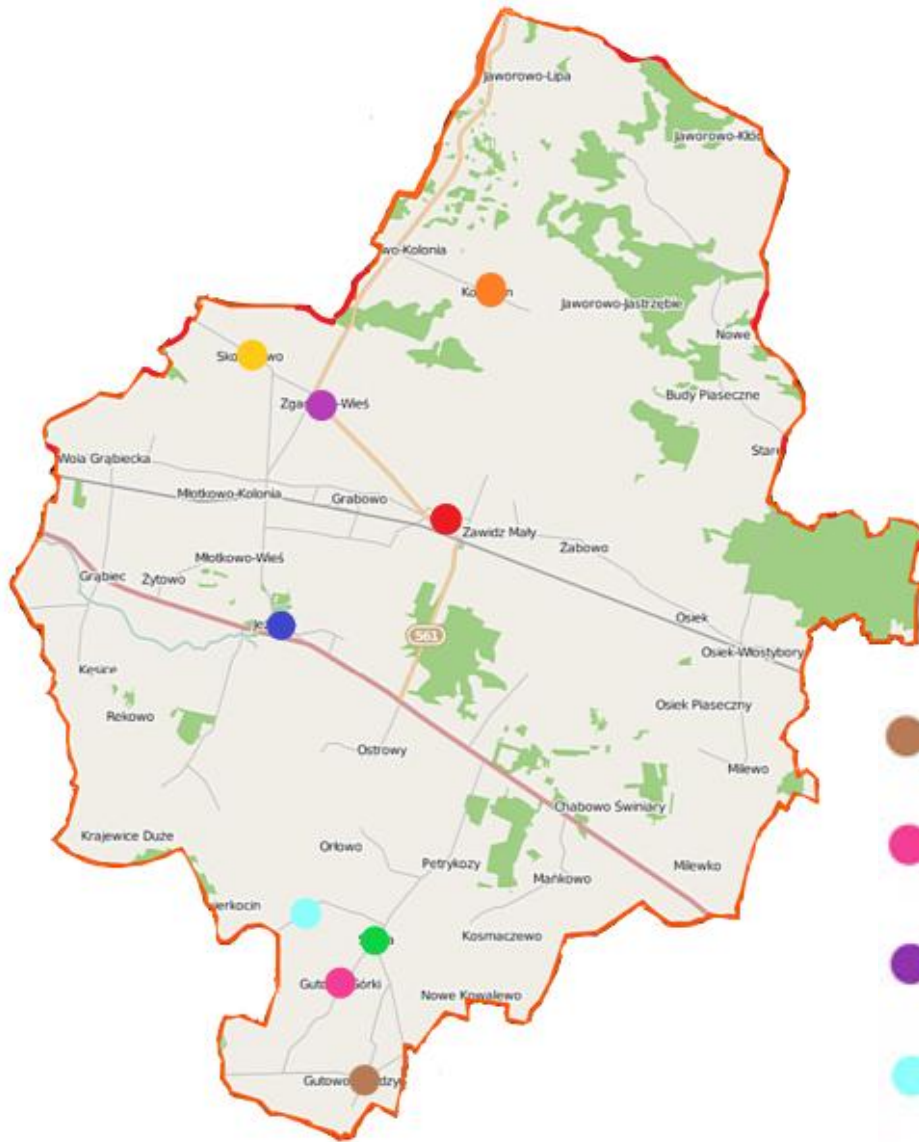

Mapa przedstawiająca zabytki na terenie Gminy Zawidz

Legenda:

- Kościół w Zawidzu Kościelnym z II p. XIX w. - drewniany.
- Kościół parafialny w Jeżewie z I p. XVI w. - późnogotycki, murowany.
- Kościół w Słupii z II p. XIX w. - neogotycki.
- Park dworski w Skoczkwie z I p. XIX w. - urządony w stylu ogrodu włoskiego.
- Zespół parkowo-pałacowy w Koseminie z XIX w. i wiatrak koźlak z p. XIX w.
- Zespół dworsko-parkowy z I p. XIX w. w miejscowości Gutowo Stradzyno.
- Wiatrak, ob. Młyn elektryczny, drewniany z końca XIX w. w miejscowości Gutowo Górki.
- Park w Zgagowie z dwoma stawami i pozostałościami zabudowań folklorystycznych - spichlerz murowany z XIX w.
- Zespół parkowo-pałacowy w Majkach Małych z II p. XIX w. z czytelnym układem parku krajobrazowego.

Cmentarze i kaplice

Na terenie gminy znajduje się 5 cmentarzy, wszystkie one umieszczone są w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- Cmentarz parafialny z XIX wieku w Zawidzu Kościelnym przy parafii p.w. św. Marcina,
- Cmentarz parafialny w miejscowości Jeżewo (dawnej Jeżewo-Poświętne),
- Cmentarz parafialny w miejscowości Słupia z przełomu XIX/XX wieku wraz z ogrodzeniem ,
- Kaplica przedpogrzebowa na terenie cmentarza w Słupi,
- Cmentarz epidemiologiczny w Zawidzu Kościelnym,
- Cmentarzy przykościelny (stary) z XIV wieku w Zawidzu Kościelnym wpisany do rejestru zabytków pod nr 152/601/62W z dnia 04.04. 1962 r.

Trzy z wyżej wymienionych cmentarzy, oprócz cmentarza przykościelnego i epidemiologicznego w Zawidzu Kościelnym są nadal czynne.

Źródło:

[zal 1 zawidz uwarunkowania tekst do uchwalenia.pdf](#)

Niektóre pomniki i miejsca pamięci są związane także z wyzwoleniem naszego kraju. Na uwagę zasługują:

- Zawidz – grób Damazego Karpińskiego, żołnierza AK znajdujący się na cmentarzu rzymskokatolickim;
- Jeżewo - pomnik na wspólnej mogile 7 Polaków i mogiła Jana Repetyńskiego, sierżanta AL., poległego w walce z hitlerowcami w 1944 r. na cmentarzu rzymskokatolickim;
- Osiek – tablica upamiętniająca posiedzenie Okręgowego Komitetu PPR na Szkole Podstawowej;
- Skoczkowo - tablica upamiętniająca działaczy PPR i AL oraz założenie konspiracyjnej Rady Narodowej na Szkole Podstawowej;
- Zalesie – na łące za wsią Pomnik na miejscu partyzanckiej bitwy w 1944 r. Na terenie gminy Zawidz znajdują się liczne kapliczki i krzyże przydrożne.

Źródło:

[zal 1 zawidz uwarunkowania tekst do uchwalenia.pdf](#)

Prezentację wykonał Radosław Makowski

Klasa 8b

Rok szkolny 2022/2023